

เรียนพุทธศาสนา ใน ๑๕ นาที โดย ท่านพุทธทาสภิกขุ

นับตั้งแต่กาลที่โลกกว้างเปล่า เริ่มกลายเป็นมนุษย์โลกขึ้น เมื่อหลายแสนปีมาแล้ว มนุษย์ได้ใช้มันสมองแสวงหาความสุขใส่ตน เป็นลำดับๆ มาทุกๆ ยุค จนในที่สุดเกิดมีผู้สั่งสอนลัทธิแห่งความสุขนั้น ต่างๆ กัน ตัวผู้สอนเรียกว่า ศาสดา, คำสอนที่สอนเรียกว่า ศาสนา, ผู้ที่ทำตามคำสอน เรียกว่า ศาสนิก, ทุกอย่างค่อยแปรมาสู่ความดียิ่งขึ้นทุกที สำหรับคำสอนชั้นโลกียะหรือจรรยา ย่อมสอนมีหลักตรงกันหมดทุกศาสนา หลักอันนั้นว่า จงอย่าทำชั่ว จงทำดี ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ดังที่ทราบกันได้อยู่ทั่วไปแล้ว แต่ส่วนคำสอนชั้นสูงสุดที่เกี่ยวกับ ความสุขทางใจอันยิ่งขึ้นไปนั้น สอนไว้ต่างกัน ศาสนาทั้งหลายมีจุดหมายอย่างเดียวกัน เป็นแต่สูงต่ำ กว่ากันเท่านั้น

ทุกองค์ศาสดาเว้นจากพระพุทธเจ้า สอนให้ยึดเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งสาวกไม่มีความรู้พิสูจน์ว่าเป็น สิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุด เป็นผู้สร้างโลก และอำนวยสุขแก่สัตว์โลก เป็นที่พึ่งของตน ให้นับถือบูชาสิ่งนั้นโดยแน่นแฟ้น ปราศจากการพิสูจน์ทดลอง แต่อย่างไร เริ่มต้นแต่ยุคที่ถือผี ถือไฟ ถือดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดวงดาวต่างๆ มาจนถึงยุคถือพระเป็นเจ้า เช่น พระนารายณ์ และพระพรหม ของศาสนาฮินดู พระยโสภา ของศาสนาคริสต์เตียนและยิว และพระอหฺลา ของอิสลาม ต่างสอนให้มอบความเชื่อในพระเจ้าเหล่านั้นแต่ผู้เดียว ว่าเป็นผู้มีอำนาจเหนือสิ่งใดทั้งหมด ทั้งๆ ที่ไม่ต้องรู้ว่า ตัวพระเจ้านั้นเป็นอะไรกันแน่

และผิดจากหลักกรรมดาโดยประการต่างๆ

ต่อมาเมื่อสองพันปีเศษมาแล้ว ภายหลังจากพระเจ้าของศาสนาพราหมณ์ ก่อนแต่พระคริสต์ และพระโมหมัด ของชาวยุโรปและอาหรับ **พระพุทธเจ้าได้อุบัติบังเกิดขึ้น ทรงสอนการพึ่งตนเอง และ ทรงสอนหลักกรรมทางใจในชั้นสูง ผิดกับศาสนาอื่นทั้งหมด คือ**

หลักกรรม

ทรงสอนเป็นใจความว่า สุขทุกข์ เป็นผลเกิดมาจาก เหตุของมันเอง ได้แก่ การกระทำ ของผู้นั้น ผลเกิดจาก การกระทำ ของผู้ใด ผู้นั้นต้องได้รับ อย่างแน่นอน และยุติธรรม ไม่มีใครอาจ สับเปลี่ยน ตัวผู้ทำ กับตัวผู้รับ หรือ มีอำนาจ เหนือ กฎอันนี้ได้ นี้เรียกว่า ลัทธิกรรม มีเป็นหลักสั้นๆ ว่า สัตว์ทั้งหลาย มีกรรม เป็นของตน หมุน ไปตามอำนาจเก่า ซึ่งในระหว่างนั้น ก็ทำกรรมใหม่เพิ่มเข้า อันจะกลายเป็น กรรมเก่า ต่อไปตามลำดับ เป็นเหตุและผล ของกันและกัน ไม่รู้จักสิ้นสุด คาบเกี่ยวเนื่องกัน เหมือนลูกโซ่ ไม่ขาดสาย

เราเรียกความเกี่ยวพัน อันนี้กันว่า สังสารวัฏ หรือสายกรรม มันคาบเกี่ยวระหว่าง นาทีนี้ กับนาทีหน้า หรือ ชั่วโมงนี้กับชั่วโมงหน้า วันนีกับวันหน้า เดือนนี้กับเดือนหน้า ปีนี้กับปีหน้า จนถึง ชาตินี้กับชาติหน้า สับสน แทรกแข่งกัน จนรู้ได้ยาก ว่าอันไหน เป็นเหตุของ อันไหนแน่ ดูเผินๆ จึงคล้ายกับว่า มีใคร คอยบันดาล สายกรรม ประจำบุคคลหนึ่งๆ ย่อมผิดจาก ของอีกคนหนึ่ง เพราะฉะนั้นต่างคน จึงต่างเป็นไปตาม แนวกรรม ของตน ไม่เหมือนกัน กรรมเป็นเหตุ สุขและทุกข์ เป็นผลเกิดมาแต่กรรมนั้นๆ

หลักอนัตตา

ทรงสอนอีกว่า ไม่มีพระเจ้าผู้สร้าง ไม่มีสิ่งอันควรเรียกได้ว่า ตัวตน สรรพสิ่งไม่มีผู้ใดสร้าง เกิดขึ้นแปลกๆ ก็เพราะปัจจัยตามธรรมชาติที่จะต้องค่อยๆ แปรไปตามลำดับ ตามกฎเกณฑ์ ของธรรมชาติ โดยไม่อยู่ในอำนาจของใคร เรียกว่ามันเป็นอนัตตา หลักอนัตตา นี้จึงมีแต่ใน พุทธศาสนา ไม่มีในศาสนาอื่น อันสอนว่า ทุกสิ่งพระเจ้าสร้างขึ้นเป็นตัวตน และอยู่ใต้อำนาจพระเจ้า ผู้เป็นเจ้าของตัวตนทั้งหลาย

ทรงสอนว่า ไม่มีตัวตน ซึ่งเที่ยง และ ยั่งยืน สิ่งหนึ่ง ย่อมเกี่ยวเนื่อง มาแต่อีกสิ่งหนึ่ง และสิ่งนั้นก็เกิด ททยอยมาแต่สิ่งอื่น แม้สิ่งอื่นนั้น ก็เกิดทยอยมา แต่สิ่งอื่นอีก ตั้งต้นมานาน ซึ่งไม่มีใครกำหนดได้ และจะเกิด สืบต่อกันไปข้างหน้า อีกเท่าไรแน่ ก็กำหนดมิได้ เหมือนกัน กฎข้อนี้เป็นไป ทำนองเดียวกัน ทั้งสิ่งที่มีวิญญาน และที่หาวิญญานมิได้ สำหรับสิ่งที่หาวิญญานมิได้ จักยกไว้ เพราะไม่เกี่ยวกับ สุขทุกข์ ส่วนสิ่งที่มีวิญญาน เช่น มนุษย์ และ สัตว์เดรัจฉานทั่วไป เป็นสิ่งควรเรียนรู้ เพราะเกี่ยวกับ สุข ทุกข์ ในชีวิต มนุษย์เรา เกิดจาก

การรวมพร้อมแห่ง รูปธาตุ (Physical Element) และนามธาตุ (Mental Element) อันมีประจำอยู่ตามธรรมดาในโลกนี้ เมื่อสองอย่างนี้ ยังประชุมกัน เข้าไม่ได้ อย่างเหมาะสม ก็เป็นมนุษย์ขึ้น

เช่นเดียวกับ พืชพรรณไม้ ที่อาศัย ดินฟ้าอากาศ และเชื้อ ในเมล็ดของมันเอง งอกงาม กลายเป็น ต้นไม้ ใหญ่โตขึ้นได้ รูปธาตุ และ นามธาตุ นั้น แต่ละอย่าง ก็ล้วนเกิดมาจาก การรวมพร้อม ของพืชอื่น อีกต่อหนึ่ง เกิดสืบต่อกันมาเป็น ลำดับ จนกว่าจะเหมาะสมสำหรับผสมกันเข้า ในรูปใหม่เมื่อใด รูปธาตุในกายนี้ เช่น พืชและเนื้อสัตว์ ซึ่งอาศัย สิ่งอื่น เกิดมาแล้ว หลายต่อ หลายทอด จนมาเป็น เชื้อบำรุงร่างกายนี้ โดยเป็นเชื้อให้เกิดและบำรุง ส่วนเล็กที่สุด ของ ร่างกาย (Cell) ที่สำหรับจะเป็นเนื้อ หนึ่ง กระดูก ฝม ขน เล็บ ฟัน โลหิต และ อื่นๆ ในร่างกายเรา ชาติลม อันเกิดขึ้น จากธรรมชาติส่วนอื่นๆ ก็ได้ใช้เป็นลม หายใจ เข้าไป บำรุงโลหิต และ สิ่งต่างๆ โลหิตเป็นเหตุ ให้เกิดความอบอุ่น และความร้อนขึ้นได้ เหนือก็พอจะมองเห็นได้ว่า มันอาศัยกัน เกิดขึ้น เป็น ลำดับๆ มากมาย นี่เป็นการเกิด การผสม การแปร ของธรรมชาติ ฝ่ายรูปธาตุ

ส่วนนามธาตุนั้น ยิ่งละเอียดมาก นามธาตุ อาศัยอยู่ได้เฉพาะใน รูปธาตุ ที่ได้ ปรับปรุง กันไว้ เหมาะจะแล้ว และมีหน้าที่บังคับรูปธาตุ พร้อมทั้งตนเอง ให้ ตั้งอยู่ หรือ เป็นไปต่างๆ ตลอดเวลา ที่เข้ามา เนื่องเป็นอันเดียวกัน ควรเปรียบ เรื่องนี้ด้วย เครื่องไดนาโมไฟฟ้า ชิ้นโลหะต่างๆ กว่าจะมา คมกันเข้า จนเป็น อย่างนี้ได้ นั้น ล้วนแต่ เกิดจากอุณหิมสืบมา ไม่รู้ก็หมิ่นก็แสนปี จนมนุษย์ นำมาปรับปรุง ให้เป็นรูปต่างๆ ก็ยังมี ไฟฟ้าเกิดขึ้นไม่ แต่เมื่อได้ยักย้าย ประกอบกันเข้า จนถูกส่วน พร้อมด้วย อากาศหมุน มันจึงปรากฏ แรงไฟฟ้า อย่างแรง ขึ้นได้ ไฟฟ้าบางส่วนนั้น ปรากฏขึ้น มาจากการหมุนของเครื่อง การ หมุนของเครื่อง กลับได้แรงไฟนั้นเอง มาช่วย สนับสนุน ในการหมุนบางส่วนก็ มี ถ้ามีแต่ชิ้นโลหะก็ดี มีแต่อากาศหมุน อย่างเดียวกันดี หรือมีแต่กระแสไฟฟ้า อันเป็นธรรมชาติ ประจำ อยู่ใน สิ่งต่างๆ ในโลกก็ดี ยังไม่ประชุมกัน เข้าได้แล้ว กระแสไฟฟ้าใหม่ จะไม่ปรากฏขึ้น มาได้เลย ฉะนั้นใดก็ฉะนั้นนั้น รูปธาตุ หรือ ร่างกายนี้ เปรียบเหมือน เครื่องไดนาโม

นามธาตุ เปรียบเหมือน กระแสไฟฟ้า ได้อาศัยกันกลับไปกลับมา จึงเป็นไปได้ ทั้งแต่ละอย่างๆ ล้วนต้องอาศัย ความประจวบพร้อม แห่งเครื่องประกอบ ซึ่ง เกิดมาแต่สิ่ง อื่น หลายทอดด้วยกัน นามธาตุ ก็เกิดสืบมา โดยตรงจาก พวก นามธาตุ อื่นอาศัย อยู่กับรูปธาตุ เมื่อรวมกันเข้าแล้ว เราสมมุติเรียก คนหรือ สัตว์ ชื่อนั้นชื่อนี้ เพื่อสะดวกแก่การพูดจา เช่นเดียวกับ สมมุติเรียก ชิ้นโลหะ และวัตถุต่างๆ ว่า เครื่องไดนาโม ยี่ห้อนั้นยี่ห้อนั้นเหมือนกัน หลักของการ ที่สิ่ง ต่างๆ เป็นเหตุผลของกัน และให้เกิดสืบสาวกันไปนี้ เป็นปัญหา ที่ละเอียด ลึกซึ้ง ซึ่งพระองค์ ได้ทรงตีแตก อย่างทะลุปรุโปร่ง ในตอนหัวคำ แห่งคินตรัส ฐ์ ที่ได้ด้นมหาโพธิ์ ที่พุทธคยา เรียกว่า ปฏิจลสมุปบาท

ความรู้อันนี้ ทำให้พระองค์ ทรงรู้จักโลกดี พอที่จะดี ปัญหาที่สอง ออกได้ สืบไปว่า มนุษย์เรา ควรทำ อย่างไรกัน จึงเหมาะแก่โลก ซึ่งมีธรรมชาติ เป็น อย่างนี้ หรือ จะอยู่เป็นสุข ในโลกอันมี สภาวะเช่นนี้ได้? การตีปัญหาข้อสอง

ออก ได้สำเร็จผล เกิดเป็น หลักธรรมต่างๆ ที่พระองค์ใช้สอน บริษัทในสมัย ต่อมา นั่นเอง อันรวมใจความ ได้สั้นๆ ว่า สิ่งซึ่ง เกิดมาจาก สิ่งอื่น ซึ่งไม่เที่ยง ถาวร และ ทั้งอาการที่สืบต่อกันมา ก็ไม่ถาวรแล้ว สิ่งนั้นจะ เที่ยงถาวร อย่างไร ได้ ย่อม กระสับกระส่าย โยกโคลง แปรปรวน ไปตามกัน สิ่งที่แปรปรวน ไม่ คงที่ ย่อมก่อให้เกิด ภาวะชนิดที่ ทนได้ยาก คือ ทำให้เจ้าของ ได้รับ ความไม่ พอใจ เสียใจ และ เป็นทุกข์ เมื่อมันแปรปรวน และ เป็นทุกข์ อยู่อย่างนี้แล้ว

มนุษย์จึงไม่ควรฝืนธรรมชาติ สะเออะเข้าไปรับเอาความทุกข์นั้น โดยเข้าใจอ้าง ตัวเอง เป็นเจ้าของ ร่างกายนี้ และ ร่างกายอื่น มันไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ กรรมสิทธิ์ ของเรา เห็นได้ตรงที่ไม่อยู่ในอำนาจเรา เราไม่ได้ ทำมันขึ้น นอกจาก อำนาจธรรมชาติ แห่ง นาม และ รูป เท่านั้น ผู้ที่เข้าไป ผูกใจ ในสิ่ง ต่างๆ ทั้งที่เป็นของ ภายใน และ ภายนอกตน ก็ดี ว่าเป็นสิ่ง ที่จะเป็นไป ตาม ความประสงค์ ของตน ทุกเมื่อแล้ว จะเกิดเป็นปัญหา ยุ่งยากขึ้น ในใจ ของผู้ นั้น มีดมิดเกิดกว่า ที่เขาจะสะสางได้ พระองค์ จึงทรงสอน ให้หน่าย และ ละ วาง สิ่งต่างๆ ด้วยการไม่ยึดถือ ทางใจ แม้ว่า ตามธรรมดา คนเรา จะต้อง อิง อาศัย สิ่งนั้นๆ เพื่อมีชีวิตอยู่ หมายความว่า เราปฏิบัติ ต่อมัน ให้ถูกต้อง ก็แล้ว กัน

เมื่อเรา ไม่เข้าไป ผูกใจ ในสิ่งใด สิ่งนั้น ก็ไม่เป็นนาย บังคับใจเรา ให้อยาก ให้ โกรธ ให้เกลียด ให้กลัว ให้เหียวแห้ง หรือ ให้อาลัย ถึงมันได้ เราจะอยู่ เป็น สุข เมื่อใจ หลุดพ้นแล้ว ก็เป็นอันว่า ไม่มีอะไร มาทำให้เรา กลับเป็น ทุกข์ ได้ อีก จนตลอดชีวิต การคิดแล้วคิดอีก เพื่อตีปัญหานี้ให้แตก จนใจ หลุดพ้น เรียกว่า วิปัสสนากัมมัฏฐาน และ เมื่อใจเรา ไม่ค่อย ยอมคิด ให้จริงจัง ลึกซึ้ง เพราะอาจ ฟุ้งซ่าน ด้วยความรัก ความโกรธ ความกลัว ความขี้เกียจ หรืออะไร ก็ตาม จะต้องทำการ ช่มใจ ให้ปลอดจาก อุปสรรคนั้นๆ เสียก่อน การช่มใจนั้น เราเรียกกันว่า สมถกัมมัฏฐาน ถ้าไม่มี อุปสรรคเหล่านี้ สมถกัมมัฏฐาน ก็ไม่เป็น ของจำเป็นนัก นอกจาก จะเข้ามาน เพื่อความสุข ของพระอรียเจ้า เช่นเดียวกับ การหลับนอน เป็นการ พักผ่อน อย่างแสนสุข ของพวกเรา เหมือนกัน คำสั่งสอน ส่วนมาก ของพระองค์ เราจึงพบแต่วิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นส่วนใหญ่

ความยึดถือ หรืออุปาทาน

เราจะมองเห็น อย่างแจ่มแจ้ง ได้แล้วว่า สภาพแห่งทุกข์ มีอยู่ในโลกนี้ จริง แต่ บุคคล ผู้จะรับทุกข์ นั้นหาไม่มี ถ้าหากเขา จะไม่หลง เข้าไปรับเอา ด้วยความ เข้าใจผิด ว่า สิ่งนั้นเป็นสุข และ อยากได้ หรือ หวังแทน จนเกิดการ ยึดมั่น หรือเข้าใจไปว่า ทั้งมัน ทั้งเขา เป็นตัวตน ที่จะอยู่ใน อำนาจของตน ได้ทุก อย่าง ตามแต่จะปรารถนา คิดดูก็เป็นการ น่าขัน และ น่าสลดใจ อย่างไม่มี เปรียบ ที่เราพากัน สมมุติเอา สิ่งที่ พระพุทธองค์ ทรงตรัสว่า "ว่างเปล่า" ให้ เป็นตัว เป็นตน ขึ้น แล้ว ทำใจตัวเอง ให้ดิ้นรน ก่อความ ยุ่งยาก ให้เกิดขึ้นใน ใจ รัก โกรธ เกลียด กลัว ไปตาม ฉาก แห่งความ แปรปรวน ของสิ่งนั้นๆ ซึ่งที่ แท้ มันเป็นของ "ว่างเปล่า" อยู่ตลอดเวลา ตามที่ พระองค์ตรัส ไว้นั่นเอง

คำว่า "ว่างเปล่า" ในที่นี้ คือ "ไม่มีแก่นสาร" ตัวตน ที่จะมายืนยันกับเราว่า เขา
อย่างนั้น อย่างนี้กันได้ เพราะของทุกอย่างล้วนแต่มีสิ่งอื่นปรุงแต่ง คำจันกัน
มาเป็นทอดๆ จึงตั้งอยู่ได้พร้อมกับ การค่อยๆ แปรไป สิ่งทีสิ่งอื่น ปรุงแต่ง จึง
เป็นของว่างเปล่า ไม่มีน้ำหนัก ไม่มีอิสระแก่ตน ใครจะเอา สัญญา มันเหมาะ
กับสิ่งเหล่านั้น อย่างไรได้ ในเมื่อทั้ง ผู้ถือสัญญา และ ผู้ให้สัญญา ก็ล้วนแต่
ไม่มีความเป็นใหญ่แก่ตน หรือมีความเป็นตัว เป็นตน ไปตามๆ กันทั้งนั้น ผู้ที่
ขึ้น เข้าไปสัญญา หรือ ยึดมั่น ในสัญญา ก็เท่ากับ เอาความว่างเปล่า ไป
ผูกพัน กับ ความว่าง 2 จะได้ผล อันพึงใจ จากอะไรเล่า ทั้งนี้ ก็เพราะ การหลง
ยึดมั่น ของว่าง ขึ้นเป็น ตัวตน เราเรียกกันว่า อุปาทาน วัตถุ อันเป็นที่ตั้ง แห่ง
ความ ยึดมั่น นั้น เรียกว่า อุปาทานขันธ์ มีห้าอย่าง คือ รูป เวทนา สัญญา
สังขาร วิญญาณ เพราะฉะนั้น จึงตรัสรู้ว่า ขันธ์ทั้งห้า เป็นที่ตั้ง แห่งความ ยึดมั่น
อันเป็นทุกข์

หลักอริยสัจ

เราจะเรียนรู้ หลักความจริง เหล่านี้ ได้จากโรงเรียน คือร่างกายเรานี่ เท่านั้น
ของใคร ก็ของมัน ต้องอาศัยร่างกาย เป็นที่ค้นหาความจริง เป็นครู สอนความ
จริง เพราะในร่างกายนี้ มีลักษณะพร้อม ทั้งเหตุ และผล พอเพียงพอ ที่จะให้เรา
ศึกษา หาความรู้ และ ทำความมั่นใจ ให้แก่เราได้ พระองค์ จึงตรัสไว้ว่า

"...แน่เธอ ! ในร่างกาย ที่ยาว วาหนึ่งนี้ นั่นเอง อันมีพร้อมทั้ง สัญญา และ ใจ
ฉันได้บัญญัติ โลก (คือความทุกข์), ได้บัญญัติ โลกสมุทัย (คือ เหตุให้เกิด
ทุกข์), ได้บัญญัติ โลกนิโรธ (คือความดับไม่เหลือ แห่ง ทุกข์), และได้บัญญัติ
โลกนิโรธคามินีปฏิปทา (คือการทำเพื่อให้ถึง ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์นั้น)
ไว้"

ในที่นี้ ตรัสเรียก สภาพธรรมตา อันเต็มไปด้วยทุกข์ว่า โลก, เรียก ความอยาก
ทะเยอทะยาน ของสัตว์โลก เพราะความยึดมั่น เข้าใจผิดว่า เหตุให้เกิดโลก,
เรียก การดับความอยากเสียแล้ว อยู่สงบเป็นสุขใจ เพราะไม่ยึดมั่น และเข้าใจ
ถูก ในสิ่งต่างๆ ว่า เป็นที่ตั้งของโลก, และทรงเรียก มรรคมีองค์แปดประการ
ว่า เป็นวิธีให้ถึง ความดับของโลก นั้น อันเป็นสิ่งที่ สัตว์ทุกคน ควรกระทำ เป็น
หน้าที่ ประจำชีวิต ของตนๆ ตามนัยนี้ เป็นอันว่า หลักใหญ่ ของพุทธศาสนา
คือ การสอน ให้ดับทุกข์ ภายในใจ ด้วยการศึกษ หาความจริง ในกายตน และ
หยั่งรู้ ไปถึงสิ่ง และ บุคคล ที่แวดล้อมตน อยู่ตามเป็นจริง ไม่ติดมั่น จนเกิด
ทุกข์ เพราะเห็น กฎแห่งอนัตตา แล้วมีใจ ปลอดโปร่งสบาย การไม่ยึดมั่นว่า
เป็นตัวตน อันจะก่อ ให้เกิดการเห็นแก่ตนนั้น เป็นประโยชน์ ทั้งแก่ตน และผู้อื่น
หรือแก่โลกทั้งสิ้น

คือตนเอง จะเป็นผู้มีความสุขสงบ เยือกเย็นแสนจะเย็น ส่วนผู้อื่นนั้น นอกจาก
ไม่ถูกผู้นั้น มาเบียดเบียนแล้ว ยังอาจประพบัติ ตามเขา จนได้รับความสุข
อย่างเดี่ยว ไฟทุกข์ ของโลกจะดับสนิท หลักธรรมทั้งหลาย แม้จะมีชื่อเรียก

ต่างๆ กันหมดนั่น รวมลงได้ในหลัก คือ ความดับทุกข์ ทั้งสิ้น ความรู้ชนิดนี้ ย่อมทำให้เกิด ความเมตตา สงสารเพื่อน ที่กำลังอยู่ในทะเล แห่งสังสารวัฏ ด้วยกันอย่างแรงกล้า เพราะฉะนั้น เป็นอันไม่ต้องกล่าว ก็ได้ว่า เมตตา เป็น หลักอันสำคัญ ใน พุทธศาสนา นี้ด้วย อีกประการหนึ่ง

หลักโลกียะ และโลกุตตระ

ผู้สำคัญในสิ่งว่างเปล่า ว่าเป็นแก่นสาร ก็คือผู้หลง หรือ เรียกตรงๆ อีกอย่าง หนึ่งว่า ผู้ปลุกสร้าง ฉางบรรจความทุกข์ไว้ สำหรับตน และนั่นคือ ปกติ หรือ ธรรมดา ของมนุษย์ทั้งโลก ที่เรียกว่า ยังอยู่ในวิสัย โลกียะ ไม่ใช่ โลกุตตระ คือ ผู้พ้นจากโลก ด้วยน้ำใจ บางสมัย หรือ บางเรื่อง ผู้แสวงหาทุกข์มาใส่ตน ได้มาก กลับได้รับ ความยกย่องนับถือ ทั้งนี้ เพราะพากัน หลง ในสิ่ง ที่ยังไม่ รู้จัก มันดี และนับถือ โลกียะ คนยากจน ซึ่งมีอยู่เป็นส่วนมาก ทะเยอทะยาน เงินทอง ของ มหาเศรษฐี อย่างแรงกล้า แต่มหาเศรษฐี นั้น ไม่ได้ ทะเยอทะยาน หรือ รู้สึกอะไร ก็มากนัก ในเงินทอง ของตนเองเลย เป็นแต่ ทะเยอทะยาน ต่อส่วน ที่มากขึ้น ไปกว่านั้นอีก ส่วนความหนักใจ ความหวั่นใจ เมื่อคิด เทียบส่วนแล้ว ย่อมมีเสมอกัน ไปหมด มันมีส่วนเล็กน้อย เท่ากับ ที่ตน สมมติเอา ความว่างเปล่า ขึ้นเป็นตัว เป็นตน ตามมาก และ น้อย เพียงไร ใคร สมมติขึ้นมาก ก็ต้องแบกไว้มาก และหนักกว่า! พระพุทธเจ้าเอง ก็เคยทรงแบก ก้อนหิน อันหนักนี้ แต่แล้ว กลับทรงสลัดทิ้งเสีย !!

เพราะพระองค์ ทรงค้นพบว่า มันคือความทุกข์ ทรมาน ของผู้เข้าใจผิด หลง เข้าไปยึดถือ เป็นของน่าสะอิดสะเอียน และตรงกันข้าม กลับเป็นของเบา สบาย สำหรับผู้ไม่หลงยึดถือ หรือสลัดทิ้งเสียได้แล้ว นี้เรียกว่า ทรงค้นพบ โลกุตระธรรม เพราะฉะนั้น พุทธศาสนา ก็คือ คำสอนให้สลัดความทุกข์ ออกทิ้ง เสีย ให้พ้นจาก ความทุกข์ อันเป็นของมีประจำ อยู่ในโลกแต่อย่างเดียว ไม่ หลง ประกอบทุกข์ ขึ้นแบกไว้ ไม่ใช่ให้อ่อนแอ ร้องขอแต่ความสุข ทั้งที่ไม่ รู้จักทุกข์ และ สลัดมันออกไปเสีย โดยรู้ว่า ภาวะที่หมดทุกข์ นั้นแล เป็น ความสุข ที่แท้, มันเป็นการ กระทำชีวิต ให้กลับกลายเป็น อิศระจากสิ่ง ต่างๆ ที่มีอยู่ ตามธรรมชาติ อันช่วยชวนใจ ในโลก ภายหลังจากที่เราเองได้ยอม ตน เข้าไปเป็นทาส ด้วยความโง่ อย่างยิ่ง ของเรามาแล้ว ตลอดสังสารวัฏ อัน ยาวยืด ฆ่าซาก ไม่มีที่สิ้นสุด ลงได้ จนกว่า เราจะรู้เท่าทันมัน ดวงใจอันข้าม ขึ้น อยู่เหนือ โลก เช่นนี้ เรียกว่า โลกุตตรจิต ภาวะที่เป็นเช่นนั้น เรียกว่า โลก กุตตรธรรม โลกุตตรวิสัย, หรือ โลกุตตรภูมิ

ในวงแห่งศาสนาอื่นๆ เมื่อศาสนิกใกล้จะตาย ย่อมร้องว่า "สวรรค์ ! พระเจ้า !" แต่สำหรับ พุทธศาสนิก ที่แท้จริง จะร้องว่า "ความดับสนิท อย่างไม่มีเหลือ เป็นเชื้ออีกต่อไป !" นี้แสดงว่า เขาเหล่าโน้น ยังอยากอยู่ในโลก - โลกสวรรค์ หรือ โลกพระเจ้า ส่วน พุทธศาสนิก มีจุดหมาย ปลายทาง คือ ความดับไม่มี เหลือ, โลกุตตระ จึงมีแต่ใน พุทธศาสนา เท่านั้น

เมื่อมนุษย์ ยังเป็นป่าเถื่อน, รู้จัก และปรารถนา ความสุข อย่างสูงสุด เพียงการ

ได้กิน ได้เสพยา ของอร่อยๆ พออิ่มไป ขณะหนึ่งๆ เท่านั้น แต่ความคิด ของมนุษย์ ในอันแสวงหาความสุขที่ยิ่งขึ้นไป ไม่ได้หยุดเฉยอยู่ นานเข้า ค่อยมีความเห็นแปรไปสู่วิถีที่สูงขึ้น จนรู้จัก และปรารถนา ทรัพย์สมบัติ แวะแคว้น ปรารถนากามสุข จนถึงสวรรค์ อันเป็นที่สุดยอด ของกาม นานต่อมา มีพวก หัวคิดสูง เห็นว่า สุขในกาม ก็ยังเป็น ของเสียดแทง หัวใจ เท่าๆ กับ ความหวาน อร่อยของมัน เลยนึก หาความสุข อันสูงขึ้นไป และได้ยึดเอาว่า ความเป็น ความเป็น แห่งชีวิต ที่ปราศจากกาม เป็นยอดสุด คือ ความเป็น พรหม นั่นเอง และบัญญัติขึ้น ในยุคนั้น ว่า ความเป็นพรหม นั่นแหละ เป็นนิพพาน คำว่า นิพพาน ที่แปล ตามศัพท์ว่า ปราศจากการเสียดแทง ได้เกิดขึ้นแต่ครั้งนั้น

ต่อมาอีกนาน พระพุทธเจ้า อุบัติขึ้น และทรงค้นพบว่า ภาวะ แห่งพรหม ก็จึงไม่เที่ยง แปรปรวน และแตกดับ เช่นเดียวกับ สิ่งที่ดีกว่า อื่นๆ จะเรียกว่า นิพพาน หาได้ไม่ ยังเสียดแทงอยู่อย่างละเอียด เพราะยังมี ความสำคัญว่า ตัวตนอยู่ จะต้องเสียดแทงใจ ในเมื่อมันแตกดับ เพราะยังมี ความอยาก ความปรารถนาในทางที่แม้ไม่ใช่กาม ก็จริง ตัณหา ยังมีอยู่ จึงทรงบัญญัติ ความดับไม่เหลือ เป็นตัวตน สำหรับยึดถืออีกต่อไปว่า เป็นตัวนิพพาน อันแท้จริง อันจะไม่มีการบัญญัติ ความสุข ให้สูงกว่านี้ ขึ้นไปได้อีก โลกุตตรธรรม หรือ นิพพาน ที่แท้จริง จะมีแต่ในพุทธศาสนา นอกนั้น ยังอยู่ในวิสัยโลก ทั้งสิ้น ต่างกันสักว่า ชื่อ เป็นมนุษย์โลกบ้าง เทวโลกบ้าง พรหมโลกบ้าง

พุทธศาสนา กับวิทยาศาสตร์

หลักแห่งพุทธศาสนา แปรจากศาสนาอื่น ทั้งหลาย โดยเป็น ศาสนา แห่ง วิชาความรู้ ที่ทนต่อการพิสูจน์ ของใครๆ ได้ทั้งสิ้น ดังที่ตรัสไว้ว่า ธรรม ใน พุทธศาสนา ย่อมทนต่อการพิสูจน์ได้3 คือ ทำให้ใครพิสูจน์ได้ทุกอย่าง จนผู้ พิสูจน์ พายแพ้ภัยตัวเอง หมดมานะ กลับใจ ยอมรับถือ พุทธศาสนา คำที่ กล่าวกันว่า พุทธศาสนา เหมือนกัน หรือเข้ากันได้ กับ วิทยาศาสตร์นั้น มีผู้ ตีความกันว่า เพราะพุทธศาสนา แยกสังขาร ร่างกาย ออก วิเคราะห์ หาความจริง เช่นเดียวกับ วิทยาศาสตร์ แผนปัจจุบัน แยกธาตุต่างๆ ออกหา คุณสมบัติ ขึ้นละเอียด

ข้าพเจ้าเห็นว่า คำกล่าวนั้น ยังไม่เพียงพอ กับคุณค่า อันสูงสุดแท้จริง ของ พุทธศาสนา เพราะถ้า กล่าวเช่นนั้นแล้ว วิชา สรีรศาสตร์ หรือ แพทย์ศาสตร์ อันเกี่ยวกับการแยกตรวจร่างกาย ก็จะกลายเป็น พุทธศาสนาไปส่วนหนึ่งด้วย ที่แท้ ควรกล่าวว่า เหมือนกันโดยที่ หลักวิทยาศาสตร์ ก็ทนต่อการพิสูจน์ อาจ ทำการ พิสูจน์ให้ดูเอง หรือยอมให้ใครพิสูจน์ ได้ทุกท่า ทุกทาง จนเขาหมดทำ จะพิสูจน์ เพื่อโต้แย้งอีกต่อไป และหมดความสงสัย เช่นเดียวกับพุทธศาสนา ยอมให้ใครฟังพิสูจน์ซักไซ้หรืออย่างไร ก็ได้ ยอมทนอยู่ได้ จนเขาหมดวิธีพิสูจน์ และต้องเชื่อ สัจจะยอมไม่ตาย !

คำว่า วิทยาศาสตร์ ในที่นี้ หมายถึง วิชา (Science) ที่แท้จริง ทุกๆ อย่าง ไม่ เฉพาะแต่การแยกธาตุ (Chemistry) เท่านั้น แม้คณิตศาสตร์ (Mathematics)

ก็เป็นวิทยาศาสตร์ ในที่นี้ด้วย ถ้าท่านสงสัยว่า วิชาเลข หรือ คณิตศาสตร์ จะทนต่อพิสูจน์ ได้เหมือน พุทธศาสนา อย่างไร ก็จงลองคิดดูอย่างง่ายๆ ที่สุดว่า $2+3=5$ เป็นต้นนี้ มันเป็นความจริงเพียงไร มีใครบ้างที่อาจพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า 2 บวก 3 ได้ผลเป็นอย่างอื่นนอกจาก 5 ใครจะพิสูจน์ โดยวิธีไร ก็ร้อยก็พันเท่า ก็ตาม มันยังคงเป็น $2+3=5$ อยู่เสมอ เป็นหลักที่แข็งแรง ยิ่งกว่าภูเขา หินแท่งที่บ อันอาจหวั่นไหวได้ โดยธรรมชาติ หรืออุตุนิยมแปรปรวน หลักความจริง แห่งวิทยาศาสตร์ เหล่านี้มันคง มีอุปมาฉันใด พุทธศาสนา ก็มีหลักแห่งความจริง หนักแน่นมันคง ฉะนั้น

แม้จะชนเอาการแยกขาด และตรวจค้นพิสูจน์ อย่างที่เรียกว่า วิทยาศาสตร์แผนใหม่ ทั้งหมดมาเป็นเครื่องมือพิสูจน์ ก็ไม่อาจ พิสูจน์ พุทธศาสนา ให้เศร้าหมองไปได้ เช่น พิธีต่างๆ เป็นต้น มาพิสูจน์ในนามว่า พุทธศาสนา ก็แล้วกัน ความจริง หรือพุทธศาสนา จะยังคงอยู่ทั่วโลก ไม่มีสมัย หรือขีดชั้น กำหนดเวลาอายุ เพราะเป็นการเรียนรู้ธรรมชาติ เพื่อชานะ ธรรมชาติด้วยความจริง เช่นนี้ ยังมีเป็นเครื่องชี้ อันเด่นชัดว่า พุทธศาสนา เข้ากันได้กับ วิทยาศาสตร์ ซึ่งโลกปัจจุบัน ย่อมบูชาอย่างสนิททั่วหน้า โดยลักษณะการอย่างไรเจิวหรือ? และข้อสำคัญที่สุด ก็คือ เมื่อมีแต่พุทธศาสนาเท่านั้น ที่เข้ากันได้กับวิทยาศาสตร์ของโลกแล้ว จะยังมีศาสนาไหนอีกเล่า ที่จะเป็นศาสนาแห่งสากลโลก นอกจากพุทธศาสนา ?"

โมกขพลาราม

๑ กรกฎาคม ๒๔๗๗

.....

หมายเหตุส่วนตัว :- ที่จริงศาสนาทั้งหลายมี จุดมุ่งหมาย อย่างเดียวกัน คือความสุข ถ้าจะปรับกันเข้าให้สนิทก็จะลงกันได้เป็น ศาสนาเดียวกัน ! ใครมีคุณสมบัติแค่ไหน ย่อมอยู่ในระดับแค่นั้น เหมือนพี่น้อง หรือ ผู้มีคุณวุฒิ ยิ่งหย่อนกว่ากัน ยืนเรียงแถวกันตามลำดับวุฒิ ก็จะมีแต่ ศาสนาเดียวในโลก ! ขอแต่ อย่าถือเราถือเขา ถึงกับพยายาม ทำลายเพื่อนศาสนาอื่น เพื่อประโยชน์ตนด้วย "การรุกเจียบๆ" อย่างไรอย่างหนึ่ง ก็แล้วกัน หลักศาสนาอื่นทั้งหลาย มีเพียง โลกิยะ ไม่พ้นไปได้ ส่วนพุทธศาสนา ยังมีสูงขึ้นไปถึงโลกุตระด้วย มีทั้งสองอย่าง ใครจะเลือกเอาอย่างไหนก็ได้ หลักโลกุตระ หรือที่เกี่ยวข้องกับโลกุตระ เท่านั้น ที่พุทธศาสนา มีอยู่อย่างที่ศาสนาอื่นไม่มีเสียเลย จึง "อม" ศาสนาอื่นๆ ไว้ได้ทั้งหมด

พุทธทาส.

หมายเหตุประกอบ

๑. ศาสนาคริสต์และอิสลาม แม้เกิดทีหลังพุทธศาสนา แต่กลับไปมีหลักอย่าง

เดียวกับ ศาสนาพราหมณ์ในอินเดีย ซึ่งมีอยู่ก่อนศาสนาพุทธ ก็เพราะมีมูลรากไปจากศาสนานั้น โดยพวกที่ถือพระเจ้าแต่องค์เดียวของพราหมณ์ยุคนั้น แยกพวกจากอินเดียข้ามแดนไปทางตะวันตก คือ ปาเลสไตน์และอาหรับ (ดูพิสดารในเทศนาเสือป่า)

๒. ดูเรื่อง "ใครทุกข์? ใครสุข?" ประกอบ จะได้ความชัดเจน เมื่อสงสัยว่า ไม่มีตัวตนแล้ว ใครทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

๓. ตรัสว่า "...เมื่อเขาใครครวญต่อเนื้อความแห่งธรรมอยู่ ธรรมทั้งหลายย่อมทนต่อการพิสูจน์ได้ เมื่อธรรมทั้งหลายทนต่อการพิสูจน์ได้ เขาย่อมเกิดความพอใจและความขยันขันแข็ง.." จังกีสูตร ม.ม. ไตร, ล. ๑๓ น. ๖๐๕ บ. ๖๕๘.

.....

จากหนังสือขุมนุมนเรื่องสั้น พุทธทาสภิกขุ
พิมพ์ครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๓๘
โดยสำนักพิมพ์สุขภาพใจ